

Палата місцевих влад

27 СЕСІЯ
Страсбург, 14-16 жовтня 2014 року

CPL(27)4PROV
10 жовтня 2014 року

Спостереження за позачерговими виборами в Україні (25 травня 2014 року)

Моніторинговий комітет
Доповідач¹: Найджел МЕРМАГЕН, Сполучене Королівство (L, ILDG)

Проект Рекомендації (на голосування)..... **Error! Bookmark not defined.**
Пояснювальний меморандум (на голосування)4

Резюме

4 квітня 2014 року на адресу Конгресу від органів влади України надійшло звернення щодо спостереження за позачерговими виборами до місцевих органів влади 25 травня 2014 року, за яким Конгрес відрядив місію спостереження за виборами 22 - 26 травня 2014 року. Місія спостерігала за голосуванням у понад 120 виборчих дільницях на всій території України, крім деяких районів на півдні та на сході у зв'язку з неспокійною ситуацією на цій території.

Такі позачергові вибори до місцевих органів влади передбачали вибори понад 300 міських голів включно зі столичним міським головою та 120 депутатами Київської міськради. Слід зазначити, що 25 жовтня 2015 року планується провести чергові вибори депутатів міськради місцевих рад. У переддень виборів Конгрес схвально відгукнувся про факт урахування українськими органами влади попередніх рекомендацій щодо виборів Київського міського голови, списків виборців та забезпечення більш прозорих процедур. Ці вибори були непростими не лише через складну ситуацію в країні, але й тому, що вибори президента країни та місцеві вибори відбувалися одночасно. Особливо важке завдання стояло перед Києвом, де одночасно відбувалося голосування на 4 рівнях. Попри такі проблемні питання, явка виборців у день голосування була високою, а голосування загалом відбувалося в позитивній атмосфері і без особливого тиску на виборців. Конгрес звертає увагу на те, що над виборчим законодавством і практичною організацією виборів можна працювати далі (зокрема в частині підрахунку голосів і навчання членів комісії). В цілях забезпечення більш організованого виборчого процесу та зміцнення місцевої демократії Конгрес рекомендує проводити наступні місцеві вибори окремо і відмовитися від ідеї голосування на декількох виборах одночасно.

1. L: Палата місцевих органів влади / R: Палата регіонів
EPP/CD: Група Європейської народної партії в Конгресі
SOC: Група соціалістів
ILDG: Незалежна ліберально-демократична група
ECR: Європейська консервативно-реформістська група
NR: члени Конгресу, що не належать до жодної з політичних груп

ПРОЕКТ РЕКОМЕНДАЦІЇ²

1. У зв'язку зі зверненням українських органів влади від 4 квітня 2014 квітня щодо спостереження за виборами в Україні 25 травня, Конгрес місцевих і регіональних влад Ради Європи нагадує посилається на:

- а. принципи, викладені в Європейській хартії місцевого самоврядування (ETS№ 122), ратифікованої Україною 11 вересня 1997 року; а також Додаткового протоколу до Європейської хартії місцевого самоврядування про право участі у справах органів місцевого самоврядування, підписаного Україною 20 жовтня 2011 року;
- б. Резолюцію Конгресу 306(2010)REV щодо спостереження за місцевими і регіональними виборами, якою визначається стратегія та правила для Конгресу;
- в. Резолюцію Конгресу 353(2013)REV щодо результатів моніторингу та спостереження за виборами: розвиток політичного діалогу.

2. Конгрес нагадує про те, що справді демократичні місцеві та регіональні вибори невід'ємні від процесу становлення та збереження демократичного врядування, а спостереження за політичною участю на територіальному рівні є ключовою складовою ролі захисника територіальної демократії, яку виконує Конгрес.

3. Конгрес вітає той факт, що попри нестабільну політичну ситуацію та серйозні питання безпеки явка виборців на позачергові вибори 25 травня була високою. Це свідчило про те, що в більшості областей громадяни мали можливість виявити свою волю до нового старту для країни. Загалом порушень міжнародних виборчих стандартів і основоположних свобод не спостерігалось.

4. Приємно відзначити, що українська влада врахувала попередні рекомендації щодо усунення серйозних недоліків під час виборів 2010 року (зокрема, в частині виборів Київського міського голови, списків виборців і більш прозорих процедур).

5. Конгрес звертає увагу на те, що виборче законодавство і практичну організацію виборів можна вдосконалювати далі, а тому закликає українську владу:

- а. дозволити участь незалежних кандидатів на посади голів не лише сіл і малих, але й великих міст також;
- б. вжити заходи щодо підвищення професійних стандартів у сфері підрахунку голосів та навчання членів комісій, звернути увагу на підрахунок голосів наприкінці дня голосування;
- в. забезпечення забезпечити належне формування складу всіх дільничних виборчих комісій (особливо в містах) і такий порядок відбору членів виборчих комісій, який дозволить запобігти фальсифікаціям;

2. Попередній проект рекомендації, затверджений Моніторинговим комітетом 3 липня 2014 року.

Члени комітету (лише від Палати місцевих влад):

Л. О. Молін (Голова), М. Абуладзе, Л. Ансала, А. Бабаєв, Т. Бадан, С. Бетсон, В. Беліков, М. Беспалова, Х. Брейд Йохансен, В. Брокколи, З. Броз, Х. Кадорет, М. Карденас Морено, М. Кулз, Дж. Коста, Д. Сукур (в резерві: М. Айдін), БМ. Данжело (в резерві: Е. Верренджія), Дж. Діллон, Н. Доган, Г. Доганоглу, В. Донту, Дж. Фоллінг, М. Гаучі, У. Герстнер, А. Гкоунтарас, М. Гомбозі, В. Гройсман (в резерві: В. Олуйко), М. Геган, М. Гулевський, Х. Халлдорсон, І. Ханзек, С. Арутюнян (в резерві: Е. Єріцян), Б. Хірс, Дж. Глінка, Г. Іплес, А. Янслейніс (в резерві: М. Джузупа), М. Джукамі, Дж.-П. Кляйн, І. Куліченко, Ф. Лек, І. Лоїзиду, Д. Мандік, Т. Маргаря (в резерві: Л. Аветян), Г. Марзан, В. Мак'ю, Н. Мермаген, А. Міменов, В. Мітрофановас, С. Мітровський, М. Монесі, А. Музіо (в резерві: Б. Тосе), Т. Попов, Р. Раутава (в резерві: М. Хентуунен), А. Шорер (в резерві: П. Швотка), А. Шкембі, С. Сюкаєва, А-М. Сотіраду, Д. Страупайте, А. Торрес Перейра, А. Угес, П. Ужок, ЛО. Василеску, Б. Ворінгер, Ф. Вагнер, Х. Венінгер Дж. Вінен, Д. Вробель.

Примітка: прізвища членів комісії, які взяли участь у голосуванні, виділені курсивом.

Секретаріат комітету: С. Пуарель, О. Савка.

- г. покращити доступ до виборчих дільниць громадян з обмеженими можливостями та регулювати максимальну кількість виборців, зареєстрованих на дільниці, відповідно до реальних можливостей приміщення, в якому розташовується виборча дільниця.
- 6. Конгрес рекомендує проводити наступні загальні місцеві вибори, заплановані на 2015 рік, окремо від будь-яких інших національних виборів.
- 7. Загалом, Конгрес закликає українську владу до зміцнення журналістських свобод і плюралізму ЗМІ, більшої прозорості партійних та агітаційних коштів, посилення антикорупційних заходів.

ПОЯСНЮВАЛЬНИЙ МЕМОРАНДУМ**I. Вступ**

1. У зв'язку зі зверненням українських органів влади від 4 квітня 2014 квітня щодо спостереження за виборами в Україні 25 травня члени Бюро Конгресу вирішили відрядити до України делегацію спостереження за виборами. Виборча місія працювала з 22 до 26 травня 2014 року та мала у своєму складі 19 членів від 13 європейських держав. На день голосування принаймні 9 груп від Конгресу спостерігали за процесом голосування у понад 120 виборчих дільницях. У додатках надається інформація про делегацію, програми роботи, населені пункти, які відвідували групи. У зв'язку з особливою політичною ситуацією в країні і запланованими черговими виборами, Конгрес залишив Гудрун Мослер-Торнстром Головою делегації, а доповідача Найджела Мермагена доповідачем, як на загальних місцевих виборах у 2010 році³.

2. На цих позачергових місцевих виборах обирали здебільшого голів міських рад (це було предметом попередньої Рекомендації Конгресу⁴), і в тому числі міського голову Києва, посада якого була вакантною з 2012 року. Всього обирали близько 300 голів рад, а також депутатів селищних та міських рад у різних областях (див. додаток). Крім того, обирався новий склад (120 депутатів) Київської міськради, і ці вибори чекали своєї черги ще з 2013 року. Конституційний суд своїм рішенням у справі щодо тлумачення положень відповідної статті постановив, що всі місцеві вибори відбуваються. Визначено, що усі чергові місцеві вибори на наступний термін (5 років) проводяться в останню неділю жовтня 2015 р. (25-го числа), коли всі ці рівні будуть переобиратись⁵.

3. Попри складну ситуацію в країні місцеві вибори в Україні відбулися в усіх областях, крім Автономної Республіки Крим, анексованої Російською Федерацією в лютому 2014 року. Водночас, у день виборів відкриттю окремих виборчих дільниць зашкодили озброєні групи, які або окупували та зруйнували виборчі дільниці, не допустили виборців на виборчі дільниці.

Крим

4. Планувалися вибори міських голів міст Саки та Феодосії, але через «тимчасову окупацію» цієї частини України⁶ ЦВК вирішила не відкривати виборчі дільниці в цих містах. Тим кримчанам, які бажали реалізувати своє право голосу, була надана можливість проголосувати в інших регіонах України, і нею скористалися близько 6 000 громадян.

Подальший звіт окремо зосереджується на питаннях, що порушувалися в процесі спілкування зі співрозмовниками Конгресу в контексті позачергових виборів в Україні у 2014 році, та на спостереженнях членів делегації у день голосування. Конгрес хоче подякувати всім, хто зустрічався з членами делегації, за відкритий і конструктивний діалог. Також висловлюємо подяку представникам Центральної виборчої комісії, Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, ОЕСР-ОДІПЛ, Комітету виборців України та всім, хто надавав допомогу у підготовці цієї місії. Окремо висловлюємо подяку Голові Офісу Ради Європи в Києві Владіміру Рістовскі та його колективі.

1. Політичний контекст і децентралізація

5. Президентські та окремі місцеві вибори в Україні 25 травня 2014 року проходили в умовах політичної кризи, зумовленої рішенням Президента Януковича в листопаді 2013 року відмовитися від плану підписання торгово-політичних договорів з Європейським Союзом і розвивати більш тісні стосунки з Росією. Це призвело до масових кровопролитних протестів, спорів навколо статусу мов меншин у країні, зокрема, російської мови; анексії Криму Росією, втечі президента до Російської Федерації, збройного захоплення адміністративних будівель, яке досі триває на південному сході країни (зокрема, на території Луганської і Донецької областей), збройних протистоянь. Історія перебігу цих подій надається в додатках.

³ Місцеві вибори в Україні (31 жовтня 2010 року) [Пояснювальний меморандум](#)

⁴ [Рекомендація 348 \(2013\)](#) Конгресу, «Місцева та регіональна демократія в Україні», стаття 7b

⁵ <http://en.interfax.com.ua/news/general/155007.html>

⁶ [Декларація 2 \(2014\)](#) Конгресу про ситуацію в Україні

6. Коли колишній президент Янукович залишив країну 22 лютого 2014 року, повноваження *виконувача обов'язків* президента взяв на себе Голова Верховної Ради (Парламенту) Олександр Турчинов, а окремі члени Кабінету міністрів написали заяву про звільнення або були звільнені з посад. Нові вибори, які і конституційна реформа, вважалися головною умовою відмежування нової влади від попереднього режиму. Верховна Рада призначила вибори президента на 25 травня 2014 року і вирішила цього ж дня провести позачергові місцеві вибори. Дострокові парламентські вибори (їх пропонується провести восени 2014 року) багато хто також вважає ключовою умовою в пакеті реформ включно з можливими змінами виборчого процесу (наприклад, переходу до пропорційної системи), але ця полеміка точиться і дотепер.

7. Основним чинником у дебатах про конституційну реформу виступає бажання поширити легітимність представництва на нижчі рівні влади. Це зумовило ініціювання в квітні пропозицій щодо децентралізації (більшої субсидіарності та фінансової незалежності регіонів), а насправді повної реструктуризації системи управління в країні. Її мета полягає не лише у створенні ближчої до людей і більш ефективної системи управління на місцях, але і в тому, щоб вирішувати проблемні питання в регіонах (зокрема, на південному сході) і не залишити без уваги меншини з їх релігійними та специфікою мовними особливостями. В ході консультацій протягом місяця перед виборами по всій країні відбулися круглі столи миру та єдності.

2. Адміністративний устрій

8. Україна є унітарною державою, що має систему адміністративного устрою трьох рівнів. До першого рівня належать 24 *області*: Вінницька, Волинська, Дніпропетровська, Донецька, Житомирська, Закарпатська, Запорізька, Івано-Франківська, Київська, Кіровоградська, Луганська, Львівська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська. Ці області є найбільшими територіально-адміністративними одиницями. До вищого рівня також віднесені два міста, які мають особливий статус: Київ (як столиця України) і Севастополь у Криму. До цього ж вищого рівня належить Автономна Республіка Крим, яка автономії була в значній мірі незалежною у вирішенні місцевих питань зі своєю Конституцією, *Верховною Радою* (Парламентом) і Радою міністрів.

9. До другого рівня належать *райони* та міста і в 25 містах існує *районний* поділ. Кожна *область* ділиться на *райони* і міста. В Україні налічується 490 *районів*: кожна область ділиться на 11 - 27 *районів*. Також існує 178 міст обласного значення, які мають власні органи місцевої влади (їхня кількість у кожній області відрізняється). 25 міст з *районним* поділом діляться на 111 *районів*.

10. До первинного третього і найнижчого рівня належать 28 457 сіл та майже 900 селищ міського типу з власними органами місцевого самоврядування.

11. В додатках надається схема територіально-адміністративного поділу.

2.1 Статус міста Києва

12. Місто Київ має особливий статус порівняно з іншими територіально-адміністративними одиницями України, оскільки він має статус *обласного* міста і безпосередньо підпорядковується національній владі, а не органам влади Київської області, на території якої знаходиться місто. Органи місцевої влади Києва регламентуються Конституцією України; Законом «Про столицю України – місто-герой Київ»; Законом «Про місцеву державну адміністрацію» і Законом «Про місцеве самоврядування в Україні».

13. До 2014 року вибори міського голови Києва востаннє проводилися 6 років тому у 2008 році зі строком повноважень у 4 роки. У 2010 році після внесення змін до законодавства тодішній Президент Янукович призначив Голову Київської державної міської адміністрації, і цьому державному управлінню були передані основні повноваження міського голови. У 2012 році тодішній міський голова звільнився з посади, і вона залишалася вільною до виборів 2014 року. Повноваження міського голови виконувала заступник міського голови і секретар Київської міськради Галина Герєга до того часу, як також виїхала в лютому 2014 року, залишивши вакуум. 5 червня 2014 року на посаду Київського міського голови заступив Віталій Кличко (кандидат від

партії «УДАР»⁷). Його повноваження припиняться 25 жовтня 2015 року згідно з рішенням Конституційного суду про проведення всіх місцевих виборів одночасно⁸.

14. Київська міська державна адміністрація, створена у 2010 році, є органом виконавчої влади, але підпорядковується центральній владі, а її голова призначається Президентом на власний розсуд. (До цієї зміни в законодавстві головою Київської міської державної адміністрації був міський голова Києва).

15. Володимир Бондаренко, останній Голова Київської міської державної адміністрації від фракції партії «Батьківщина», був призначений в.о. Президента Олександром Турчиновим 7 березня 2014 року після звільнення кандидатури колишнього президента Віктора Януковича Володимира Макеєнка. 10 червня 2014 року В. Бондаренко подав заяву про звільнення з посади голови. Указом Президента від 25 червня дві посади об'єднали в одну, і міським головою та головою Київської міської державної адміністрації став Віталій Кличко, обраний шляхом прямого голосування,⁹.

16. Київська міськрада є законодавчим органом на рівні Києва та має у своєму складі 120 депутатів. Депутати обираються громадянами шляхом прямого голосування терміном на 5 років. Міськраду очолює голова, а секретар обирається депутатами міської ради шляхом непрямого голосування. Вибори депутатів і міського голови відбулися 25 травня 2014 року терміном на п'ять років. 19 червня міськрада обрала своїм секретарем Олексія Резнікова¹⁰.

3. Організація виборів

3.1 Виборче законодавство

17. В умовах неспокійної політичної ситуації законодавча база постійно змінювалася, починаючи з лютого 2014¹¹: зміни вносилися до Конституції, Закону «Про Центральну виборчу комісію (ЦВК)», Закону «Про державний реєстр виборців», Закону «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» (Закон «Про місцеві вибори»). Було б непогано зібрати всі ці закони в єдиний виборчий кодекс.

18. 21 лютого 2014 року Верховна Рада України поновила дію окремих положень Конституції 2004 року. Зміни, які були внесені на той час, передбачали більш збалансований розподіл повноважень між президентом і парламентом, але в 2010 році вони були оголошені неконституційними з метою зміцнення президентського політичного устрою в Україні за часів президентства Віктора Януковича.

19. 8 квітня 2014 року Верховна Рада України ухвалила проект закону про внесення змін до закону про місцеві вибори від 2010 року, яким передбачалася низка покращень: проведення президентських і місцевих виборів одночасно, гармонізація окремих положень про президентські вибори щодо виборчої агітації та складання списків виборців, до яких уже не дозволяється вносити зміни в день голосування, чим зменшується можливість для фальсифікацій.

20. Попередня поправка від 1 лютого 2011 року, якою каденція народних депутатів Верховної Ради подовжується з чотирьох до п'яти років, також поширюється на вибори на місцевому рівні, і була чинною на момент цих виборів, хоча в принципі місцеві мандати діятимуть до чергових виборів, запланованих на 25 жовтня 2015 року.

21. Законопроект, відповідно до якого голів великих міст з населенням від 500 000 осіб будуть обирати абсолютною більшістю голосів у двох турах, був прийнятий Верховною Радою в першому читанні 10 квітня 2014 року, але не пройшов друге читання, а тому 25 травня міських голів обирали простою більшістю голосів, як це було в 2010 році.

22. Ці місцеві вибори забезпечувала наступна організаційно-адміністративна структура:

⁷ Український демократичний альянс за реформи

⁸ <http://en.interfax.com.ua/news/general/155007.html>

⁹ <http://en.interfax.com.ua/news/general/210904.html>

¹⁰ <http://en.interfax.com.ua/news/general/210155.html>

¹¹ Зміни до закону про президентські вибори вносилися шість разів. Починаючи з 28 лютого 2014 року, див. стор. 5 «Попереднього висновку» від 25.05.2014: <http://www.osce.org/odihr/elections/ukraine/119078?download=true>

3.2 Виборчі комісії різних рівнів управління

23. **Центральна виборча комісія (ЦВК)** є постійно діючим державним органом у складі 15 членів, термін повноважень яких складає 7 років. Зараз в комісії головує Михайло Охендовський. Попри складну ситуацію в країні у сфері безпеки, з виборцями Криму, недостатнім часом для законодавчих змін, співрозмовники Конгресу були задоволені тим, як незалежно, ефективною та прозоро ЦВК виконувала свої обов'язки. ЦВК формує наступний рівень:

24. **Територіальні виборчі комісії (ТВК)**¹² є постійно діючими державними органами у складі від 14 членів від політичних партій або кандидатів за системою квот. Остаточний склад визначається жеребкуванням. Загалом створюється одна ТВК на 100 дільничних виборчих комісій (лише в Києві було створено 13 ТВК). Вони є головними організаторами місцевих виборів і відповідають за визначення дільниць і практичну організацію виборів у день голосування. Вони є першим пунктом, до якого транспортуються бюлетені. Деякі ТВК¹³ скаржилися на несвоєчасне отримання коштів (на інформаційні заходи та оплату праці своїх членів), і це ускладнювало організацію їх діяльності. ТВК формують наступний рівень:

25. **Дільничні виборчі комісії (ДВК)**. Під час цих виборів ДВК створювалися на засадах президентських виборів. Усього в країні їх налічувалося понад 32 000, і на кожну виборчу дільницю припадало до 2 500 виборців. ДВК відповідає за питання безпеки відкриття виборчої дільниці. Перед цими виборами до закону були внесені зміни, які дозволили ДВК одночасно організувати президентські та місцеві вибори на тих дільницях, де списки для президентських і місцевих виборів не відрізнялися. Члени ДВК призначаються від політичних партій або кандидата за системою квот. Остаточний склад включно з головою комісії (якого не обов'язково підбирають за досвідом), його заступником і секретарем визначається жеребкуванням.

26. Мінімальний склад комісії скоротили до 9 членів згідно з поправкою до закону про місцеві вибори від 6 травня (максимум 18 членів залежно від чисельності місцевого електорату). Спостерігачі вітали цю поправку, внесену в останню хвилину, оскільки ДВК було важко забезпечувати мінімальний склад у кількості 12 членів у зв'язку з тим, що кандидати не надавали вчасно свої кандидатури. Водночас, такий скорочений склад створював проблеми в день голосування особливо там, де одночасно проводилися президентські та місцеві вибори (зокрема, в Києві).

27. Делегація Конгресу почула від своїх співрозмовників про інші проблеми, створені цією системою. Коли кандидати або партії, які призначили своїх представників до комісії, знімалися, комісію мали залишити і їхні представники, яким потрібно було шукати заміну. Крім того, надходили повідомлення про те, що такими місцями в комісії торгували за гроші або за посаду в адміністрації у разі перемоги на виборах навіть в останній день перед голосуванням, є неприпустимою практикою. Це дуже заважало їм працювати, оскільки доводилося в останню хвилину навчати недосвідчених новачків аж до п'ятниці перед виборами, а на день виборів багато комісій залишилися в неповному складі. За оцінкою КВУ, остаточний склад комісій відрізнявся від первинного на 20-30%¹⁴. Брак членів комісій також пояснювали зменшенням розміру добових. ЦВК виплачує невелику суму за рахунок державного бюджету, але в минулому до неї доплачували кандидати та партії.

28. **Скарги та позови** розглядаються адміністративними судами різних рівнів.

3.3 Реєстрація партій і кандидатів

29. Вимоги до кандидатів на посаду Київського міського голови та міських, сільських і селищних голів передбачені у статті 9 чинного закону про місцеві вибори (від 2010 року): це може бути особа, яка має українське громадянство, віковий ценз – не молодше 18 років. Головою не може бути обраний громадянин України, який має судимість за скоєння умисного злочину, якщо ця судимість не погашена або не знята у встановленому законом порядку. Незалежними

¹² На президентських виборах – Окружні виборчі комісії (ОВК)

¹³ Наприклад, у Черкасах. Див. також довгостроковий звіт КВУ за 1-23 квітня 2014 року

¹⁴ Довгостроковий звіт КВУ за результатами моніторингу від 8 травня 2014 року

кандидатами можуть бути лише кандидати на посаду сільського або селищного голови. Кандидати повинні подати заяву, автобіографію, податкову декларацію та інші супровідні документи. Особи, висунуті кандидатами, вносять грошову заставу в розмірі, приблизно еквівалентному від 50 до 100 Євро залежно від території та кількості виборців. Застава не вимагається для кандидатів до сільської ради.

30. На виборах 2014 року не було зафіксовано порушень виборчого законодавства в частині реєстрації кандидатів, хоча ЦВК внесла корективи в реєстрацію двох кандидатів на посаду міського голови¹⁵.

3.4 Реєстрація виборців

31. Існує система пасивної реєстрації виборців. Державний реєстр виборців складається за різними джерелами інформації: наприклад, від податкової чи адміністративних служб тощо. ЦВК централізовано керує цим реєстром. Виборцям надсилається запрошення з'явитися на виборчу дільницю, де вони повинні пред'явити документ або паспорт, що посвідчує особу.

32. 8 квітня 2014 Верховна Рада ухвалила зміни до закону про місцеві вибори від 2010 року, якими забезпечувалася відповідність вимог щодо списків виборців положенням Закону «Про вибори Президента України». Віднині списки виборців дозволяється уточнювати не пізніше 18:00 перед днем виборів, як це рекомендували ОБСЄ/БДІПЛ і Венеціанська комісія з метою недопущення фальсифікацій при голосуванні. Адресу дозволялося уточнювати до 19 травня.

33. Співрозмовники Конгресу вважали, що якість списків виборців для місцевих виборів стала значно вищою за останні роки, і вони загалом надавалися громадянам для перевірки в установленій законом термін. Неточні відомості у списках, багаторазове внесення одних і тих же прізвищ у списки і невнесення тих, хто має право голосувати на місцевих виборах, головним чином зводилися до окремих випадків¹⁶.

3.5 Спостерігачі

34. ЦВК зареєструвала приблизно 3 000 міжнародних спостерігачів з 19 держав і 20 міжнародних організацій. Зареєструвалося також багато вітчизняних спостерігачів не лише від кандидатів і політичних партій, але також від 10 вітчизняних ГО (наприклад, від ОПОРИ¹⁷), і лише від Комітету виборців України (КВУ)¹⁸ у день виборів працювали близько 4 000 спостерігачів. В ході агітаційного процесу ЦВК оприлюднила декілька звітів за інформацією про підготовку до президентських і місцевих виборів, отриманою від довгострокових спостерігачів. На цих виборах спостерігачам надали право на отримання копії протоколів з результатами і право на подання скарг на роботу виборчих комісій на належному рівні, і це стало великим кроком уперед порівняно з попередніми виборами, коли вони могли лише спостерігати.

35. У зв'язку з неспокійною ситуацією Міністерство закордонних справ створило спеціальну цілодобову гарячу лінію для міжнародних спостерігачів на той випадок, якщо у них виникали проблеми у ході спостереження.

4. Передвиборча агітація і сфера ЗМІ

4.1 Передвиборча агітація і її фінансування

36. Ці місцеві вибори в приблизно 300 населених пунктах відійшли на задній план перед масштабною президентською кампанією, над якою в свою чергу тяжів неспокій у країні. В таких великих містах як Київ, Миколаїв, Одеса, Херсон, Суми тощо кандидати на посади міських голів активно організували свою передвиборчу агітацію, а в малих містах місцеві політичні організації та кандидати були, як правило, ледь помітними, і такий брак інформації став очевидним фактом у день голосування, коли виборці стали перед вибором¹⁹.

¹⁵ КВУ, довгостроковий звіт про позачергові місцеві вибори 25 травня 2014 року за період 23 квітня – 19 травня 2014 року.

¹⁶ КВУ <http://KBY.org.ua/eng/nodes/view/type:news/slug:25-201412212>

¹⁷ <http://oporaua.org/en>

¹⁸ <http://www.KBY.org.ua/eng>

¹⁹ КВУ <http://KBY.org.ua/eng/nodes/view/type:news/slug:25-201412212>

37. Співрозмовники Конгресу повідомляли про застосування під час передвиборчої агітації на місцевих виборах «чорного піару» (тоді як це питання не виникало у зв'язку з президентськими виборами) і досить поширене псування агітаційних щитів своїх політичних опонентів на вулицях міст. Крім того, були зафіксовані випадки зловживань адміністративним ресурсом (наприклад, службовий транспорт використовувався на підтримку агітації), і в той же час більш проблемним, хоча не настільки поширеним, став явний і неявний підкуп виборців. Вітчизняні спостерігачі помітили порушення в Одесі, Києві, Черкасах та в інших областях²⁰, однак до виборів офіційно поданих скарг не було.

38. На відміну від закону про парламентські вибори та вибори президента в законі про місцеві вибори не передбачений бюджет на фінансування певних видів передвиборчої агітації (наприклад, надання партіям і кандидатам безоплатного ефірного часу та друкованої площі), але містить положення про висвітлення виборів у ЗМІ. Положення нового закону про фінансування передвиборчої агітації не відрізняються від аналогічних положень закону про національні вибори, і їх не завадило б доопрацювати в частині прозорості і меншої залежності кандидата/партії від щедрих донорів.

4.2 ЗМІ

39. Зараз існує широкий спектр ЗМІ: радіо і ТБ, друковані та електронні, але залишається високим чинник політичного і корпоративного впливу на редакційну незалежність. Журналістам і ЗМІ на південному сході України доводилося працювати у надважких умовах: у ході підготовки до виборів були випадки переслідування, погроз і загибелі працівників ЗМІ. Ухвалений 17 квітня Закон «Про суспільне телебачення і радіомовлення України» повинен набути чинності до наступних виборів у 2015 році. Перехід від державного до суспільного мовлення покращить ситуацію і забезпечить більшу редакційну незалежність.

5. День виборів

40. Найвизначнішою характерною рисою цих виборів була атмосфера величезного бажання проголосувати, свідченням якого стала висока явка виборців. На багатьох виборчих дільницях черги спостерігалися з самого ранку, і виборцям доводилося довго чекати, щоб отримати бюлетені. Особливо складною виявилася ситуація в Києві, де потрібно було заповнити чотири бюлетені: на вибори Президента України, міського голови, за списками партій та мажоритарників до Київради. Чекати киянам доводилося ще довше через те, що дільничні виборчі дільниці працювали в мінімальному складі. Попри такі малоприємні незручності спостерігачі не раз чули від виборців, що вони готові вистояти в черзі стільки, скільки потрібно.

41. З південного сходу країни надійшло повідомлення про те, що голови 2 ДВК мужньо намагалися відчинити двері виборчої дільниці, але їх захопили в полон. В пресі також були інші сюжети звітлія про те, що одну виборчу дільницю замкнули і забарикадували озброєні групи, на іншій розтрощили обладнання, що зробило голосування неможливим.

42. На всіх виборчих дільницях були в наявності матеріали та плакати з інформацією про кандидатів у президенти, але дуже мало інформації було про кандидатів у місцеві органи (у великих містах і зокрема, в Києві). Групи від Конгресу бачили виборців, які підходили до працівників виборчих дільниць і запитували їх про кандидатів. Особливо це стосується тих міст, де агітація була неактивною.

43. Прізвище виборця перевірялося за двома реєстрами з пред'явленням документів, що посвідчують особу. Спостерігачі від Конгресу зазначили, що виборчі дільниці по-різному вирішували це питання. На деяких виборчих дільницях виборець отримував бюлетені на всі вибори одразу, а на інших дільницях виборці мали відстояти за ними у двох чергах. Це дратувало виборців, які вже простояли в довжелезній черзі в задушливому переповненому приміщенні за першим бюлетенем, як раптом виявлялося, що їм потрібно вистояти іншу довжелезну чергу за бюлетенями для місцевих виборів.

44. Усі групи від Конгресу помітили, як деяких виборців завертали від виборчих дільниць, бо не знаходили їхніх прізвищ у списку виборців, або прізвище в одному списку було, а в іншому його не знаходили, або ж особа не знала про те, що закон змінився, і тепер не дозволяється вносити

²⁰ МФВС № 9

уточнення (наприклад, щодо зміни адреси) на виборчій дільниці в день голосування. В будь-якому разі йдеться лише про невелику кількість таких випадків²¹.

45. Всі виборчі дільниці були забезпечені якісними кабінками для голосування з завісами. На багатьох виборчих дільницях (зокрема, в Києві) черга підходила так близько до кабінки, що можна було якось побачити, в якому місці особа поставила галочку. В будь-якому разі після довгого очікування в чергах за бюлетенями чимало виборців не захотіли простоювати в черзі ще до кабінки, де можна було тихенько заповнити бюлетень, а тому вони заповнювали бюлетень просто там, де знаходили місце. Через це окремі ГО повідомляли про те, що не завжди забезпечувалася таємність голосування.

46. Урни для бюлетенів прозорі, і спостерігачі від Конгресу були задоволені тим, як вони були опечатані. Водночас, оскільки бюлетені не склалися і не клялися в конверти, можна було побачити, де людина поставила галочку.

47. Серед виборчих дільниць, які відвідували спостерігачі, понад 60% не були обладнані всім необхідним для доступу інвалідів, хоча спостерігачів вражало те, як долають круті сходи люди літнього віку, особи на милицях тощо. Всі виборчі дільниці мали виїзну урну для голосування, але її мала возити група у складі трьох осіб, що відволікало необхідні ресурси від переповнених виборчих дільниць.

48. Було багато політичних спостерігачів від кандидатів і партій (вони частіше спостерігали за президентськими виборами), але групи від Конгресу також бачили на багатьох виборчих дільницях позапартійних спостерігачів (зокрема, від ОПОРИ і КВУ).

6. Явка, підрахунок і результати

Явка була високою; за підрахунками на президентських виборів явка становила 60%.

49. У Києві навіть після закриття виборчих дільниць о 20:00 ще стояли черги. Людям у черзі дали можливість проголосувати, і це тривало до 21:30. Лише після цього розпочався підрахунок. Спочатку перерахували невикористані бюлетені та корінці від використаних бюлетенів для президентських і місцевих виборів. За даними всіх груп від Конгресу часу на це витратили від двох годин. Лише після цього бюлетені діставали з урн і розкладали окремо на президентські та місцеві. Кольорова розмітка пришвидшувала цю роботу. спочатку рахували і пакували в мішки президентські бюлетені, а тому до місцевих приступили аж після 11 години вечора чи пізніше. Групи від Конгресу в Києві та інших містах спостерігали за сортуванням та підрахунком трьох місцевих бюлетенів (плюс один президентський), а в регіонах групи від Конгресу спостерігали за підрахунком одного чи двох бюлетенів. Там, де виборчу комісію очолював досвідчений голова, підрахунок здійснювався без збоїв.

50. Протоколи місцевих виборів писалися виключно від руки²². Голова і секретар мали написати від 20 примірників для кожного спостерігача і оригінали, які відправляли до ТВК разом з бюлетенями. На більшості виборчих дільниць у Києві членам делегації повідомили, що підрахунок планувалося закінчити до 8 години ранку наступного дня. Частково остаточний результат підрахунку був спричинений збоєм інформаційно-аналітичної системи ЦВК "Вибори"; причиною якого згідно з повідомленням стала кібер атака.

51. Результат місцевих виборів був оприлюднений на веб-сайті ЦВК²³. Водночас, на момент оприлюднення цього звіту через місяць після виборів реальні результати за протоколами, як і розбивка голосів, ще не надавалися. Офіційно це мали повідомити через 5 днів після голосування. Результати по Києву та основних містах надаються у Додатку.

7. Висновки

52. Перегони кандидатів у президенти вочевидь відкинули на задній план місцеві вибори. Цей дисбаланс був помітним за ресурсами, виділеними на організацію виборів, і за інформаційними матеріалами для виборців, особливо в Києві, де відбувалися вибори на 4 рівнях. Попри

²¹ КВУ : <http://www.KBY.org.ua/eng/nodes/view/type:news/slug:25-2014111111>

²² Попередньо надруковані форми були лише для президентських виборів, і лише результат у них вносився від руки.

²³ Веб-сторінка ЦВК: <http://www.cvk.gov.ua/pls/vm2010/wp001?pt001f01=801>

неспокійну ситуацію на півдні та сході країни, на решті території не так гостро стояла проблема погроз і залякувань порівняно з попередніми роками.

53. Найбільшим враженням від дня голосування стало величезне бажання виборців внести свою частку у новий початок для своєї країни шляхом масової явки на вибори. Загальна атмосфера була спокійною попри довгі черги та некомфортні умови. У ході підготовки до виборів надійшло декілька повідомлень про підкуп виборців або негативну агітацію, але ці випадки були поодинокими і не показовими. В цілому, процес був менш напружений, ніж під час попередніх виборів. Більша роль вітчизняних спостерігачів та можливість для них реєструвати скарги на виборчі комісії всіх рівнів вітається.

54. Порівняно з рекомендаціями Конгресу від 2010 року стан справ покращився в таких питаннях:

- політичні партії та кандидати вносилися до списків шляхом жеребкування, що виключало неналежний політичний вплив на те, під яким номером вони вносяться до списку,
- міжнародним спостерігачам розіслали запрошення на вибори дуже швидко після того, як визначилися з днем голосування (крім того, набагато більше вітчизняних позапартійних спостерігачів взяли участь у виборчому процесі),
- для членів виборчих комісій були організовані навчальні програми, які координувалися ЦВК. На думку спостерігачів, вони були якісними, хоча слід приділити більше уваги питанням підрахунку,
- широкі консультації в очікуванні реформ у сфері децентралізації – справа перспективна і має доповнити пост-моніторингову діяльність Конгресу в Україні, яка ґрунтується на принципах Хартії про місцеве самоврядування.

55. Водночас, на думку Конгресу, слід доопрацювати такі питання:

- захист журналістських свобод і плюралізму ЗМІ;
- відбір членів виборчих комісій і зокрема, голови. Хоча цього разу порядок призначення членів комісій був зрозумілим, методика (квота за пропорційною системою) залишається недосконалою,
- незалежним кандидатам дозволяється балотуватися тільки на посаду сільського або селищного голови,
- відсутні умови для доступу інвалідів на виборчі дільниці,
- потрібна більш досконала процедура підрахунку голосів і кращі інструкції для працівників,
- викликає занепокоєння питання офіційного оприлюднення результатів виборів в помірковані строки,
- проведення виборів декількох рівнів одночасно не сприяє місцевій демократії.

56. Крім того, до законів про місцеві вибори вносилося багато змін, і їх потрібно зібрати в єдиному кодексі, яким будуть керуватися вибори. Венеціанська комісія, яка консулює Україну у сфері реформування законодавства, могла б надати корисні поради.

ДОДАТОК 1**Основні населені пункти, в яких 25 травня 2014 відбувалися місцеві вибори**

Київ – мер Києва і голова Київської міськради + 42 міста:
 6 обласних центрів, 19 міст обласного підпорядкування, 17 міст і селищ районного підпорядкування

№ п/п	Список	Статус міста
1.	Голова ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ міськради, Чернівецька область	Обласний центр
2.	Голова ХЕРСОНСЬКОЇ міськради, Херсонська область	Обласний центр
3.	Голова МИКОЛАЇВСЬКОЇ міськради, Миколаївська область	Обласний центр
4.	Голова ОДЕСЬКОЇ міськради, Одеська область	Обласний центр
5.	Голова ЧЕРКАСЬКОЇ міськради, Черкаська область	Обласний центр
6.	Голова СУМСЬКОЇ міськради, Сумська область	Обласний центр
(19)		
7.	Голова ОХТИРСЬКОЇ міськради, Сумська область	Місто обласного підпорядкування
8.	Голова НІЖИНСЬКОЇ міськради, Чернігівська область	Місто обласного підпорядкування
9.	Голова САКСЬКОЇ міськради, АРК	Місто обласного підпорядкування
10.	Голова ФАСТІВСЬКОЇ міськради, Київська область	Місто обласного підпорядкування
11.	Голова ФЕОДОСІЙСЬКОЇ міськради, АРК	Місто обласного підпорядкування
12.	Голова НЕТИШИНСЬКОЇ міськради, Хмельницька область	Місто обласного підпорядкування
13.	Голова ЛИСИЧАНСЬКОЇ міськради, Луганська область	Місто обласного підпорядкування
14.	Голова РОВЕНЬКІВСЬКОЇ міськради, Луганська область	Місто обласного підпорядкування
15.	Голова КАНІВСЬКОЇ міськради, Черкаська область	Місто обласного підпорядкування
16.	Голова ПЕРШОТРАВНЕВОЇ міськради, Дніпропетровська область	Місто обласного підпорядкування
17.	Голова СНІЖНЕНСЬКОЇ міськради, Донецька область	Місто обласного підпорядкування
18.	Голова ЖМЕРИНСЬКОЇ міськради, Вінницька область	Місто обласного підпорядкування
19.	Голова ПЕРЕЯСЛАВ-ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ міськради, Київська область	Місто обласного підпорядкування
20.	Голова ВАСИЛЬКІВСЬКОЇ міськради, Київська область	Місто обласного підпорядкування
21.	Голова ПРИЛУЦЬКОЇ міськради, Чернігівська область	Місто обласного підпорядкування
22.	Голова АНТРАЦИТСЬКОЇ міськради, Луганська область	Місто обласного підпорядкування

№ п/п	Список	Статус міста
23.	Голова міськради Жовтих Вод, Дніпропетровська область	Місто обласного підпорядкування
24.	Голова ЛАДИЖИНСЬКОЇ міськради, Вінницька область	Місто обласного підпорядкування
25.	Голова міськради міста Ромни, Сумська область	Місто обласного підпорядкування
(17)		
26.	Голова ХРИСТИНІВСЬКОЇ міськради Христинівського району Черкаської області	місто районного підпорядкування
27.	Голова ВЕРХНЬОДНІПРОВСЬКОЇ міськради Верхньодніпровського району Дніпропетровської області	місто районного підпорядкування
28.	Голова БІЛОПІЛЬСЬКОЇ міськради Білопільського району Сумської області	місто районного підпорядкування
29.	Голова БАРВІНКІВСЬКОЇ міськради Барвінківського району Харківської області	місто районного підпорядкування
30.	Голова КАМ'ЯНСЬКОЇ міськради Кам'янського району Черкаської області	місто районного підпорядкування
31.	Голова збаразької міськради Збаразького району Тернопільської області	місто районного підпорядкування
32.	Голова КРЕМЕНЕЦЬКОЇ міськради Кременецького району Тернопільської області	місто районного підпорядкування
33.	Голова ЗБОРІВСЬКОЇ міськради Зборівського району Тернопільської області	місто районного підпорядкування
34.	Голова РОДИНСЬКОЇ міськради Красноармійської міськради Донецької області	місто районного підпорядкування
35.	Голова ПЕРЕВАЛЬСЬКОЇ міськради Перевальського району Луганської області	місто районного підпорядкування
36.	Голова РОЖИЩІВСЬКОЇ міськради Рожищівського району Волинської області	місто районного підпорядкування
37.	Голова П'ЯТИХАТКІВСЬКОЇ міськради П'ятихатківського району Дніпропетровської області	місто районного підпорядкування
38.	Голова МОНАСТИРСЬКОЇ міськради Монастирського району Тернопільської області	місто районного підпорядкування
39.	Голова ХОТИНСЬКОЇ міськради Хотинського району Чернівецької області	місто районного підпорядкування
40.	Голова БОБРИНЦІВСЬКОЇ міськради Бобринцівського району Кіровоградської області	місто районного підпорядкування
41.	Голова БАТУРИНСЬКОЇ міськради Бахмацького району Чернігівської області	місто районного підпорядкування
42.	Голова КОРСУНЬ-ШЕВЧЕНКІВСЬКОЇ міськради Корсунь-Шевченківського району Черкаської області	місто районного підпорядкування

ДОДАТОК 2

Програма на 22 - 26 травня 2014 року

Делегація Конгресу

Члени Конгресу:

Гудрун МОСЛЕР-ТОРНСТРОМ	SOC, R, Австрія, Голова делегації
Найджел МЕРМАГЕН	ILDG, L, Велика Британія, доповідач
Хав'єр КАДОРЕТ	SOC, L, Франція
Марк КУЛЗ	ILDG, L, Бельгія (доповідач Моніторингового комітету)
Матей ГОМБОЗИ	EPP-CSE, L, Словенія
Арні КООПМАНСХАП	SOC, L, Нідерланди
Добріка МІЛОВАНОВІЧ	EPP-CSE, L, Сербія
Хана РІХТЕРМОКОВА	ECR, L, Республіка Чехія
Реймонд ТАБОУН	SOC, L, Мальта
Маттео ТОСКАНІ	EPP-CSE, R, Італія
Деніз ЯВУЗ	EPP-CSE, L, Туреччина

Члени Комітету регіонів ЄС:

Арнольдас АБРАМАВІЧЮС	EPP, Литва, речник
Дорін ХАДДАРТ	ALDE, Велика Британія
Уно Зільберг	EA, Естонія
Ен СТІБЛІ	ECR, Велика Британія
Джоу КОРДІНА	PES, Мальта

Секретаріат Конгресу

Ренате ЗІКМУНД	Голова Управління спостереження на виборах
Джейн ДАТТОН-ЕРЛІ	Місія спостереження на виборах в Україні
Полін КАДЕАК	Місія спостереження на виборах в Україні

Прибуття делегації Конгресу: 21 травня 2014 року

Четвер, 22 травня 2014 року

- 08:45 – 09:00 Повідомлення про план роботи на день, Ренате ЗІКМУНД, Голова Управління Конгресу з питань спостереження на виборах
- 09:00 – 09:15 Привітання і вступне слово: Гудрун МОСЛЕР-ТОРНСТРОМ, Голова делегації, Найджел МЕРМАГЕН, Доповідач, про основні рекомендації за звітом Конгресу про спостереження на виборах 2010 року (місцеві вибори в Україні, 31.10.2010 р.)
- 09:15 – 09:30 Вступне слово: Марк КУЛЗ, Доповідач Конгресу в Моніторинговому комітеті Стосовно основних рекомендацій за звітом Конгресу про результати моніторингу місцевої та регіональної демократії в Україні, прийнятим на 25 сесії Конгресу у жовтні 2013 року).
- 09:45 – 10:30 Брифінг представників Офісу Ради Європи в Києві з питань поточної ситуації на місцях :
Владімір РІСТОВСКІ Голова Офісу
Олена ЛИТВИНЕНКО заступник Голови Офісу

- 10:45 – 11:45 Брифінг представників дипломатичного корпусу в Києві про політичну ситуацію
Сербія	Посол Раде БУЛАТОВІЧ
Туреччина	Посол Мехмет САМСАР
Австрія	Посол Вульф Дітріх ХАЙМ
Естонія	Посол Сулев КАННИКЕ
Норвегія	Посол Елведаль ФРЕДРІКСЕН
Нідерланди	вибори, Ріні БУС,
Данія	Посол Мерете ЮЛЬ
Франція	Посол Ален РЕМІ
Німеччина	заступник Голови місії пані ФЕЛЬДХУСЕН
Португалія	Посол Маріо ХЕСУС ДУШ САНТУШ
- 12:00 Зустріч з В'ячеславом НЕГОДОЮ, першим заступником міністра
Регіонального розвитку, будівництва і житлово-комунального господарства
України
- Марк КУЛЗ, (ILDG - Незалежна і ліберальна демократична група, Бельгія),
Доповідач Конгресу з питань України
Жан-Філіп БОЗУЛС, Голова Департаменту державних справ Конгресу Department
- Обід
- 12:00 – 13:30 Обмін думками з Головою Палати регіонів Конгресу Наталією
РОМАНОВОЮ та Головою української делегації в Конгресі
- 14:00 – 15:00 Брифінг з представниками ГО
- Ігор КОГУТ директор Української школи політичних студій
Віталій ШАМРАЙ Інститут політичних досліджень та аналітики, Департамент
аналітики
Юрій КЛЮЧКОВСЬКИЙ директор Інституту виборчого права
- 16:00 Зустріч з Головою/заступником Голови ОБСЄ/БДІПЛ у Києві
- 5 представників Конгресу:
Гудрун МОСЛЕР-ТОРНСТРОМ, Найджел МЕРМАГЕН, Марк КУЛЗ,
Арнольдас АБРАМАВІЧЮС, Ренате ЗІКМУНД
- 15:30 – 17:30 Зустріч з представниками кандидатів на посаду Київського голови
- Від Віталія КЛИЧКО (УДАР): Ростислав ПВЛЕНКО, депутат Верховної Ради
України
Від Миколи КАТЕРИНЧУКА: Європейська партія України: Анастасія ДОНСЬКА

П'ятниця, 23 травня 2014 року

- 08:45 – 09:00 брифінг щодо плану роботи на день, Ренате ЗІКМУНД,
Голова Управління спостереження на виборах Конгресу.
- 09:30 – 10:30 Брифінг з представниками Центральної виборчої комісії України, відповідальної
за організацію позачергових місцевих виборів

Андрій МАГЕРА ЗАСТУПНИК Голови ЦВК;
Олександр ШЕЛЕСТОВ член ЦВК (місцеві вибори, безпека);

11:00 – 12:00 Зустріч з Тимчасовою спеціальною комісією Верховної Ради України з питань підготовки законопроекту про внесення змін до Конституції (децентралізації і місцевого самоврядування)

Руслан КНЯЗЕВИЧ, депутат Верховної Ради України, Голова Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України з питань підготовки законопроекту про внесення змін до Конституції

Обід

15:00 – 15:30 зустріч з Віце прем'єр-міністром, міністром регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України Володимиром ГРОЙСМАНОМ

5 представників Конгресу:
Гудрун МОСЛЕР-ТОРНСТРОМ, Найджел МЕРМАГЕН, Марк КУЛЗ,
Арнольдас АБРАМАВІЧЮС, Ренате ЗІКМУНД

16:15 – 17:00 підготовка груп до виїзду в області, отримання матеріалів до дня виборів, акредитації, брифінг з водіями та перекладачами (готель Radisson Blu)
Виїзд груп Конгресу в області

17:00 Виїзд груп автотранспортом (див. окремі програми відрядження)
ЧЕРКАСИ 1 - Черкаси 2 - СУМИ

Зустрічі за узгодженням з ПАРЄ

17:00-18:00 зустріч з представниками ЗМІ
Перший канал - 5 канал – Генеральний директор Національної телекомпанії -
Національна Рада телебачення і радіомовлення

18:00-19:00 зустріч з представниками громадянського суспільства
Комітет виборців України – ОПОРА - МФВС

18:00 Виїзд до аеропорту; літаком
до Тернопільської області - Чернівецької області

Субота, 24 травня 2014 року

Виїзд груп див. індивідуальні програми виїзду

Неділя, 25 травня 2014 року

День голосування див. індивідуальні програми виїзду

23:00 заслуховування звітів груп після повернення до готелю Radisson Blue

Понеділок, 26 травня 2014 року

11:00 Прес-конференція

Гудрун МОСЛЕР-ТОРНСТРОМ, Голова делегації Конгресу ,
Арнольдас АБРАМАВІЧЮС, речник від Комітету регіонів ЄС
Хав'єр КАДОРЕТ - Уно ЗІЛЬБЕРГ

Від'їзд делегації

ДОДАТОК 3

Програма виїздів

МІСІЯ КОНГРЕСУ СПОСТЕРЕЖЕННЯ НА ВИБОРАХ
Позачергові місцеві вибори в Україні 25 травня 2014 року

ПРОГРАМА на 23 - 26 травня 2014

Група №	Пункт призначення		
1	Київ	Ренате Зікмунд	Секретаріат Конгресу
		Гудрун МОСЛЕР-ТОРНСТРОМ, SOC, Австрія	Голова делегації
2	Київ	Деніз ЯВУЗ, EPP-CSE, Туреччина	
		Джейн ДАТТОН-ЕРЛІ	Секретаріат Конгресу
3	Київ + Київська область (Переяслав-Хмельницький)	Марк КУЛЗ, ILDG, Бельгія	Доповідач з питань моніторингу
		Хана РІХТЕРМОВА, ECR, Республіка Чехія	
4	Київська область (Фастів, Васильків)	Дорін ХАДДАРТ, ALDE, Велика Британія	КР ЄС
		Реймонд ТАБОУН, SOC, Мальта	
5	Черкаси 1 (Черкаси + Канів)	Ен СТІБЛІ, ECR, Велика Британія	КР ЄС
		Найджел МЕРМАГЕН, ILDG, Велика Британія	Доповідач
6	Черкаси 2 (Черкаси + Кам'янка)	Хав'єр КАДОРЕТ, SOC, Франція	
		Полін КАДЕАК	Секретаріат Конгресу
7	Чернігівська область (Прилуки + Ромни + Суми + Білопілля)	Арнольдас АБРАМАВІЧЮС, EPP, Литва	КР ЄС
		Добріка МІЛОВАНОВІЧ, EPP-CSE, Сербія	
		Уно ЗІЛЬБЕРГ, EE/EA, Естонія	КР ЄС
8	Тернопільська область (Зборів + Збараж + Монастирка)	Маттео ТОСКАНІ, EPP-CSE, Італія	
		Джоу КОРДІНА, PES, Мальта	КР ЄС
9	Чернівецька область (Чернівці + Хотин)	Матей ГОМБОЗІ, EPP-CSE, Словенія	
		Емі КООПМАНСХАП, SOC, Нідерланди	

**П'ятниця, 23 травня 2014 року
Готель Radisson Blu, Київ**

Всі групи:

16:15 -.17:00 Збори перед виїздом / організаційні питання
Знайомство всіх водіїв і перекладачів з членами груп
Підготовка до від'їзду груп до областей, отримання матеріалів до дня виборів,
акредитація, інструктаж водіїв и перекладачів

17:00	групи 5-6-7: виїзд автотранспортом (Черкаси1; Черкаси 2, Чернівецька область)
-------	---

Групи 1-2-3-4-8-9

Зустріч за узгодженням з ПАРЄ

17:00 -.18:00 зустріч з представниками ЗМІ

Перший канал - 5 канал – Генеральний директор Національної телекомпанії -
Національна Рада телебачення і радіомовлення

18:00 (19:55) (20:50)	Групи 8-9 : літаком ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСТЬ : Кордіна, Тоскані ЧЕРНІВЕЦЬКА ОБЛАСТЬ : Гомбозі, Коопмансхап
-----------------------------	---

Групи 1-4

18:00-19:00 зустріч з представниками
Комітету виборців України – Опора - МФВС

Групи 1 - 4

Субота, 24 травня 2014 року

15:00 зустріч з представниками Комітету виборців України (КВУ) в Києві
Андрієм ЛИННИКОМ, Керівником виборчих програм

18:00 Зустріч з довгостроковими спостерігачами ОБСЄ/БДІПЛ в Києві
Луїс БАРРУШ - Труді ЙОХАНСОН

Неділя, 25 травня 2014 року – день голосування

07:30 виїзд груп до пунктів призначення
08:00 відкриття виборчих дільниць
20:00 закриття виборчих дільниць
23.00 Повернення до готелю Radisson Blu в Києві, заслуховування звітів груп про роботу

Група 5 – 6

П'ятниця 23 травня 2014 року

17:00 виїзд до Черкас від готелю Radisson Blu в Києві
20:00 прибуття до Черкас

Субота, 24 травня 2014 року - завдання

11:00	Зустріч зі спостерігачами КВУ : Максим МИХЛИК
14:00	зустріч з довгостроковими спостерігачами ОБСЄ/БДІПЛ:
14:30	зустрічі з Територіальними виборчими комісіями (ТВК)
15:00	виїзд груп на зустрічі з ТВК міст КАМ'ЯНКА і КАНІВ

Неділя, 25 травня 2014 року - день голосування

07:30	виїзд
08:00	відкриття виборчих дільниць
20:00	закриття виборчих дільниць
23:00	повернення до Києва для звітування про роботу

Група 7**П'ятниця 23 травня 2014 року**

17:00	виїзд із Києва до м. Прилуки
-------	------------------------------

Субота, 24 травня 2014 року

Вранці	зустрічі на місцях
Після обіду	переїзд до м. Суми
Ввечері	зустрічі з довготерміновими спостерігачами ОБСЄ в готелі

Неділя, 25 травня 2014 року – день голосування

07:30	виїзд
08:00	відкриття виборчих дільниць
20:00	закриття виборчих дільниць
23:00	повернення до м. Київ, повідомлення про результати роботи

Група 8**П'ятниця, 23 травня 2014 року**

18:00 (буде уточнюватися)	виїзд в аеропорт Бориспіль
19:55	Рейс PS 35 Київ-Львів

Субота, 24 травня 2014 року

12:00	зустріч зі спостерігачем від КВУ у Львові: Роман Кошовий
вдень	переїзд до Тернополя
увечері	зустрічі з довготерміновими спостерігачами ОБСЄ в готелі

Неділя, 25 травня 2014 року - день голосування

07:30	виїзд
08:00	відкриття виборчих дільниць
20:00	закриття виборчих дільниць
	Повернення до Львова

Понеділок 26 травня 2014 року

05:45 виїзд в аеропорт Бориспіль

Група 9**П'ятниця, 23 травня 2014 року**18:00 виїзд в аеропорт Бориспіль
22:15 Прибуття: Івано-Франківськ**Субота, 24 травня 2014 року**10:30 зустріч з представником Комітету виборців (КВУ) в м. Івано-Франківськ: Ігор
ТКАЧ
Після зустрічі переїзд до м. Чернівці
15:00 зустріч з представником Комітету виборців (КВУ) в м. Чернівці: Ярослав
ФІЛЯК**Неділя, 25 травня 2014 року - день голосування**07:30 виїзд
08:00 відкриття виборчих дільниць
20:00 закриття виборчих дільниць

Повернення до м. Івано-Франківськ

Понеділок, 26 травня 2014 року06:00 виїзд в аеропорт
07:15 Рейс до Києва (аеропорт Бориспіль)

ДОДАТОК 4**Хронологія подій, що передували виборам 25 травня 2014 року**

Листопад 2013 року: після того, як колишній Президент Віктор Янукович відмовився від планів підписання торгівельно-політичних угод з ЄС і натомість узяв курс на Росію, країну охопила хвиля протестів, що переросли в криваве протистояння.

21 лютого 2014 року: втеча Президента Віктора Януковича до Російської Федерації.

23 лютого: Верховна Рада скасувала Закон «Про засади державної мовної політики» від 2012 року, після чого українська мова стала єдиною державною мовою в Україні. Закон 2012 року дозволяв районній та обласній владі надавати статус державної будь-якій мові за умови, що вона була рідною для 10% населення. В результаті в половині областей України (13 з 27) російська мова отримала статус другої державної²⁴.

26 лютого під приводом скасування статусу мови меншин перед будівлею Верховної Ради Криму в м. Сімферополь сталися сутички між проросійськими і проукраїнськими учасниками акцій протесту.

28 лютого російські сухопутні сили захопили аеропорти та інші стратегічні пункти в Криму, що було порушенням угоди між Україною та Росією щодо територіальної цілісності України. Будівлю кримського парламенту захопили озброєні бойовики або російський десант. Під охороною озброєних бойовиків і за зачиненими дверима члени парламенту обрали нового Прем'єр-міністра Криму Сергія Аксьонова, якого українська влада не визнає.

5 березня акції протесту і демонстрації проти цього рішення охопили всю країну включно не російськомовними областями.

6 березня депутати Кримського парламенту оголосили про свій намір надати Криму статус суб'єкта Російської Федерації шляхом референдуму, призначеного на 16 березня. Явка на референдум виявилася на рівні 83%, а переважна більшість (95,5%) проголосували за приєднання до Росії, хоча чисельні представники меншин (кримських татар і українців) не брали участі в голосуванні

Українська влада, ЄС і США оголосили референдум незаконним на підставі статті 73 Конституції України, якою передбачається, що "виключно всеукраїнським референдумом вирішуються питання про зміну території України." Для оцінки ситуації в Криму до України прибули міжнародні моніторингові групи, але на кримському кордоні їх зупинили бойовики.

18 березня Кремль оголосив про входження Криму до складу Російської Федерації, а 24 березня в російському парламенті відбулася церемонія встановлення прапора Криму.

6 квітня проросійські бойовики захопили державні будівлі у понад десяти містах на сході України. Влада у відповідь оголосила про початок антитерористичних заходів.

11 травня в Донецькій та Луганській областях провели референдум за незалежність.

12 травня речник самопроголошеної армії південного сходу публічно заявив про намір зірвати вибори в Луганську 25 травня.

²⁴ Інші мови, якими дозволяється спілкуватися в міських та обласних органах влади і складати документи: угорська, молдавська, румунська.

ДОДАТОК 5

Прес-реліз

№ CG-PR 021 (2014)

На думку Конгресу, позачергові вибори в Україні стали важливим кроком на шляху децентралізації

Київ, 26 травня 2014 року. – Делегація Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи у складі 19 членів від 13 європейських країн у неділю вела спостереження на позачергових місцевих виборах в Україні, що проводилися одночасно з виборами президента. На прес-конференції в Києві Голова делегації Гудрун Мослер-Торнстром (Австрія, SOC) та речник делегації від Комітету регіонів ЄС Арнольдас Абрамавічюс (Литва, EPP) презентували попередні висновки.

Загалом через неспокійну ситуацію на південному сході України спостереження за позачерговими місцевими виборами велось в трьох із шести обласних центрів, 11 містах обласного та районного підпорядкування та в Києві зокрема. Уже під час попередніх зустрічей делегації Конгресу з представниками органів влади, дипломатичного корпусу та громадянського суспільства в центрі уваги була нестабільна ситуація та зміни, нещодавно внесені до закону про місцеві вибори, якими усувалися упущення, що мали місце на попередніх місцевих виборах у 2010 році.

"Ми вітаємо врахування органами влади України рекомендації Конгресу у цій сфері та зокрема, стосовно внесення змін до списків виборців, рішень виборчих комісій і прав вітчизняних спостерігачів за виборами" сказала Гудрун Мослер-Торнстром. Вона додала, що критично важливими для України стали прямі вибори Київського міського голови, до яких закликав Конгрес.

Водночас, за словами Гудрун Мослер-Торнстром, якщо говорити про практичний бік дня виборів, особливо підрахунок голосів, тут іще є над чим працювати:

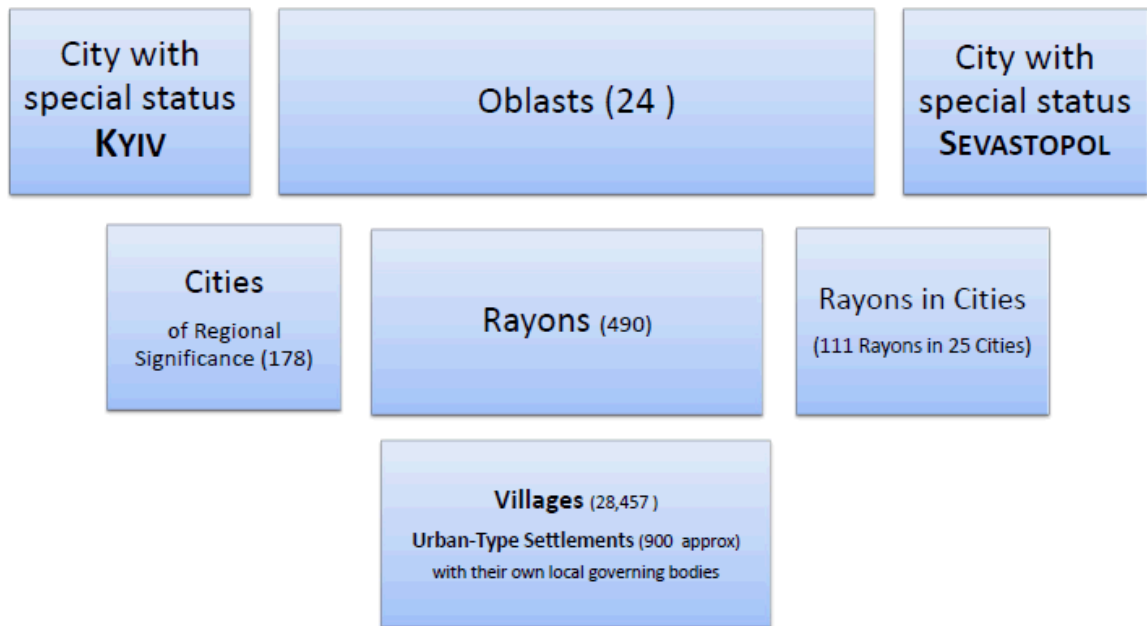
"На багатьох виборчих дільницях вже зранку вишикувалися черги виборців, і їм доводилося довго чекати видачі бюлетенів. Особливо складна ситуація склалася в Києві, де потрібно було заповнити чотири бюлетені: на вибори Президента України, міського голови, за списками партій та мажоритарників до Київради. Черги були ще довгими там, де дільничні виборчі комісії працювали в мінімальному складі."

Ще одним упущенням на цих виборах був брак інформаційних матеріалів про кандидатів і програми кандидатів на посади голів і членів рад, особливо в Києві та інших великих і середніх містах. "Ці місцеві вибори відійшли на задній план після президентських виборів. Саме тому Конгрес рекомендує органам влади України проводити загальні місцеві вибори у 2015 році окремо", сказала Гудрун Мослер-Торнстром.

Вона додала: "попри нестабільну політичну ситуацію, вчорашнє голосування на місцевому рівні витримало іспит і стало важливим кроком на шляху децентралізації в Україні. Ми особливо вітаємо те, що на виборах не виникло питань тиску на виборців і їх залякування, як це відбувалося на попередніх виборах. Це також стосується використання адміністративного ресурсу. Ми закликаємо українську владу продовжувати в тому ж дусі та організувати цілковито успішні наступні загальні місцеві вибори."

ДОДАТОК 6

ADMINISTRATIVE DIVISIONS – UKRAINE (May 2014)

Адміністративно-територіальний устрій України (станом на травень 2014 року)

Київ – місто, що має спеціальний статус

Області (24)

Севастополь - місто, що має спеціальний статус

Міста обласного підпорядкування (178)

Райони (490)

Райони в містах (111 районів в 25 містах)

Села (28 457)

Селища міського типу (прибл. 900), що мають власні органи влади

ДОДАТОК 7

Результати виборів

Офіційні результати, які мають оприлюднюватися ЦВК і в газеті «Хрещатик», на момент публікації цього звіту (з часу виборів пройшов місяць) ще не оголошувалися. Офіційно максимальний термін для повідомлення становить 5 днів після голосування.

Голова Київської міської ради

Територіальна виборча дільниця м. Києва затвердила відповідні результати підрахунку голосів на своєму засіданні 3 червня. Виграв вибори на посаду Київського голови Віталій Кличко, який отримав 765 020 голосів (56,7%); народний депутат Леся Оробець отримала 114 137 голосів (8,46%), а Голова Київської міської державної адміністрації Володимир Бондаренко отримав 107 333 голосів (8%)²⁵.

Київська міськрада

За результатами виборів до Київської міськради 3% виборчий бар'єр подолали 9 партій (з 35 зареєстрованих). Партія «Демократичний альянс», що звинуватила Київську ТВК у фальсифікації результатів виборів, набрала необхідні для подолання бар'єру голоси після перерахунку. Загалом переважну більшість місць (77 зі 120) у Київській міськраді отримала місцева організація партії «УДАР»²⁶.

5 червня Київська міськрада провела своє перше засідання, на якому новообраним мером оголосили Віталія Кличка.

ЧЕРКАСИ: Сергій ОДАРИЧ

ЧЕРНІВЦІ: Олексій КАСПРУК

ОДЕСА : Геннадій ТРУХАНОВ²⁷

ХЕРСОН: Володимир МИКОЛАЄНКО (35.93% виборців)

МИКОЛАЇВ: Юрій ГРАНАТУРОВ (50 347 голосів з 177 992, що зареєструвалися)²⁸

СУМИ: Олександр ЛИСЕНКО (62 904 голосів, 41%)²⁹

²⁵ Інтерфакс України від 04.06.2014 : <http://en.interfax.com.ua/news/general/207829.html>

²⁶ МФВС : <http://МФВС.com/Content/Publications/News-in-Brief/2014/April/~media/Files/Publications/White%20PaperReport/2014/МФВС%20Ukraine%20Election%20Bulletin%209%20014%20Eng.pdf>

²⁷ 8 Вісник МФВС

²⁸ <http://en.interfax.com.ua/news/general/206950.html>

²⁹ <http://oporaua.org/en/vybory/miscevi-vybory-2014/article/5732-u-sumah-ogolosyly-rezultaty-vyboriv-mera-peremig-oleksandr-lysenko>